

CARTI NOI

ERUDIȚIE ȘI ECUMENISM

Noua carte a Ancăi Manolescu, *Europa și întâlnirea religiilor* (Ed. Polirom, 2005), poate fi considerată un model de abordare a ecumenismului cu mijloace științifice. A fi ecumenic înseamnă a înțelege necesitatea unui pluralism religios și a combate dogma rigidă și, mai mult, extremismul, fundamentalismul, fără a renunța la propria identitate, la propria comunitate. Nici prozelitismul, nici exclusivismul nu au nimic de a face cu conceptul ecumenic. Referindu-se la cartea menționată, Andrei Pleșu elogiază „curajul de a pune laolaltă discursuri intelectuale situate, de regulă, pe coridoare diferite”. Anca Manolescu (n. 1953) este doctor în filosofie, specialist în antropologie culturală, în studiul comparat al religiilor, colaboratoare la Colegiul Noua Europă, la Editura Humanitas, traducătoare, autoare a mai multor studii, articole, comunicări științifice. Lumea contemporană se confruntă cu un vechi și de neocolit paradox - unicitatea Divinității și diversitatea religiilor. Maritain vorbea de un umanism „iudeo-islamocreștin”. Un creuzet al religiilor a fost în început de eră orașul Alexandria, unde strălucea personalitatea lui Philon. A urmat, la două secole mai târziu, Plotin. Iudaismul își urma calea proprie, creștinismul câștiga teren în fața vechilor credințe „păgâne”, iar islamismul avea să se nască abia peste patru secole. Astăzi, pluralismul religios se manifestă nu numai prin existența a trei religii monoteiste, dar și în cadrul fiecărei religii. Cardinalul Joseph Ratzinger, actualul Papă Benedict XVI, a recurs, într-o luare de cuvânt, în 1999, la o parabolă budistă, cea a elefantului pus a fi recunoscut de orbi. Fiecare orb a perceput și a receptat în mod diferit forma elefantului, comparându-l cu altceva. Este o pildă demnă de luat în seamă.

Pentru exemplificare, în studiul său Anca Manolescu își alege patru repere, patru personalități cu o anumită deschidere spre viața spirituală a Europei. Nicolaus Cusanus (1401-1464) a fost un cardinal „renascentist” prin antidogmatismul său, aplecarea spre știință (cunoașterea matematicii, a științelor naturii), fiind un panteist, un adept al cunoașterii nelimitate, inspirator al heliocentrismului lui Giordano Bruno. În secolul XX, Ernst

Cassirer a fost un exeget devotat acestui iluminat catolic, care a tolerat și „erezia husită”, acordând importanță fondatorilor: Moise, Cristos, Mohamed, ai celor trei religii coexistente. El a scris „De pacea fidei” („Despre pacea credinței”) în 1453, când Europa suferea prima mare înfrângere, căderea Constantinopolului. Este interesant că matematica l-a adus pe Cusanus pe calea unei logici umaniste. A doua personalitate este René Guenon, decedat în 1951, „cosmopolit” prin formație, metafizician prin excelență, un adept al „unificării” tradițiilor, sarcină, desigur, imposibilă, dar generoasă în intenție.

„Materialul” de lucru al acestui învățat a fost lingvistica, iar Ierusalimul era (cum și este) un centru spiritual primordial. Capitolul IV este dedicat Simonei Weil, filosof, evreică trecută la creștinism, dar care și-a păstrat spiritul deschis, opus oricărui totalitarism, fiind, cum scrie Anca Manolescu, o „pasionată de absolut”. Conversiunea, în 1937, a Simonei Weil este explicabilă, ca în cazul altor conaționali, intelectuali de clasă, nu numai prin conjunctură (pericolul nazist, în cazul ei, pe care nu l-a putut ocoli), dar și de dorința de a găsi noi căi spre o împăcare spirituală și o regăsire a credinței „unice”, am spune, o cale iluzorie, cel puțin pentru epoca în care trăim. „Probitatea intelectuală față de Bine”, „Axiome pentru concordanța religiilor” sunt titluri sugestive, în interiorul unui vast capitol despre această militantă - filosof, fostă „troțkistă”, participantă la rezistența antifascistă, franceză, care a rămas totodată o reprezentantă a „nostalgiei religioase a umanității”. Ultimul „personaj” implicat în studiul autoarei este teologul român Andrei Scrima, un călător în Orientul Apropiat, India, unde a studiat tradițiile și a ajuns la concluzii cu totul originale. L-a pasionat „metafizica ospitalității”, temă generoasă, ce se regăsește și la unii filosofi evrei ai secolului XX.

Dacă vom aminti doar că studiul Ancăi Manolescu cuprinde 200 de pagini, iar notele și bibliografia încă 60, am fi, poate, acuzați de o contabilizare „seacă”, dar calitatea, profunzimea studiului îi acordă un loc important în domeniu.

BORIS MARIAN

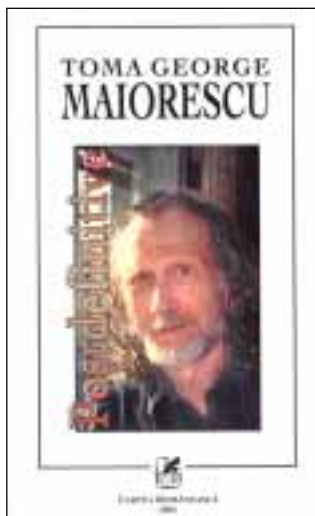

LANȘĂRI DE CARTE

Demers pentru unitatea și armonia lumii

Reîntâlnire cu poezia și proza filosofică ale lui Toma George Maiorescu la sediul Uniunii Scriitorilor, când a fost lansată noua sa carte, *Postdefinitive* (Editura Cartea Românească, București, 2005). Unul dintre bunii cunosători ai operei sale, prof. univ. dr. Paul Miclău, i-a evidențiat câteva direcții definitorii: „postmodernismul *avant la lettre*” atât față de optzeciștii români, cât și față de poezii anglo-americani, „noua sevă de textualism”, reflexele ironice ale limbajului, conexiunile cu folclorul românesc, „substratul ecosofic al gândirii poetice”. Recomandarea Alinei Beiu-Deșliu, reprezentanta Editurii Cartea Românească, a căpătat accentele unui poem în proză. „Ordinea” invocată sugerează elaborarea, nevoia de armonie a lumii lăuntrice și exterioare, la motivul al gândirii acestui poet-filosof. A existat și o descifrare a volumului din unghiul evoluției liricii contemporane universale (scriitorul George Astaloș). Interesul față de tot ce înseamnă experiment artistic și consecvență cu sine însuși, pe plan literar și filosofic (ecosofie, ecumenism), au fost puse în ecuație de Traian T. Coșovei. Gândirea nonconformistă, neliniștea creatoare, dinamismul, incisivitatea, toate - componente ale structurii individuale a creatorului, au ieșit încă o dată la iveală din cuvântul de mulțumire față de antevorbitori rostit de Toma George Maiorescu. Forța de a scoate poezia din temporal și de a construi o metarealitate sunt tot atâtea irizări ale „Postdefinitivelor”, carte în care, alături de poezie, conviețuiesc pamfletul, eseul, memorialistica, înmănunchiate în demersul ecosofului pentru refacerea unității primordiale a lumii prin „îmblânzirea fiearei din om”.

IULIA DELEANU

Mărturii din două țări

Teatrul Evreiesc de Stat a găzduit, recent, un eveniment pe cât de frumos pe atât de emoționant. Actorul și scriitorul româno-israelian Carol Feldman și-a lansat, în mijlocul unui public compus din critici literari, prieteni și admiratori, ultimul său volum, *Povestiri de aici și de acolo* (Editura „Cartea Românească”, 2005). Introducându-l pe colegul său de breaslă, Harry Eliad, directorul T.E.S., a apreciat evenimentul drept „o întâlnire specială”, subliniind multiplele calități de actor, regizor și scriitor ale lui Carol Feldman. Actor de renume în România, când s-a decis să plece în Israel nu și-a trădat prestigiul, loialitatea față de cultura evreiască și a apărut în public numai când s-a simțit că este pregătit. Talentul lui este important pentru cultura celor două țări - Israel și România, a mai afirmat H. Eliad. Prof. Dan Cristea și-a exprimat convingerea că „prin această carte și-a făcut un nou prieten printre scriitorii din Israel. Există o realitate a scriitorilor români din Israel, plină de sevă. Întrebarea este cât se va menține”, a mai spus el. Cu prilejul lansării, au fost transmise saluturi și felicitări din partea Asociației de Prietenie România-Israel, a Asociației Scriitorilor de Limbă Română din Israel și a Asociației Mondiale a Evreilor din România.

În încheiere, participanții s-au putut bucura de un valoros spectacol literar și de teatru. Ei au avut posibilitatea să ia primul contact cu conținutul volumului, ascultând o serie de povestiri în lectura unora dintre cei mai buni actori ai T.E.S. Și ca să nu uităm nici de calitatea de actor a lui Carol Feldman, domnia-sa, împreună cu soția, binecunoscuta actriță Betty Feldman, au prezentat, într-o interpretare de „zile mari”, o dramatizare a unei schițe a lui Șalom Alehem.

EVA GALAMBOS

Răsfoind cartea, ne șochează oarecum atmosfera pesimistă a „Povestirilor de aici și de acolo”. Eroii sunt oameni singuratici, cu predilecție copii și vârstnici, care nu mai au pe nimeni. Din descrierea situațiilor se degajă limpede privirea umană, atașamentul, înțelegerea scriitorului față de aceștia: oameni obișnuiți care se confruntă cu marea problemă a secolului nostru - singurătatea, ce nu ține cont de țară sau de continent. „O pată de culoare”, ca să zicem așa, un subiect mai puțin abordat,

Însingurarea - motivul central din „Povestiri de aici și de acolo”

sunt însemnările lui Carol Feldman din timpul „Războiului de Șase Zile”. Scriitorul nu se dezmente nici aici. În focul luptelor, sub amenințarea morții, există manifestări de umanism și de o parte și de cealaltă a frontului.

Nu putem să nu menționăm calitatea grafică și estetică a volumului, a cărui copertă este ilustrată cu o lucrare a pictoriței Liana-Saxone Horodi. Volumul a fost lansat și în Tulcea, orașul natal al lui Carol Feldman.

Vizitatorii recentului Târg de Carte s-au simțit la ei acasă și s-au ales cu foloase certe. Inhibiția provocată de prețurile pipărate ale tipăriturilor de ultimă oră a putut fi depășită de surpriza regisirii la standuri a unor titluri ce păreau epuizate, repuse în circulație la costuri aproape simbolice (de pildă, opul masiv al Elisabetei Rudinesco - descendență a unei prestigioase familii evreiești de pe meleagurile noastre -, dedicat vieții și gândirii lui Jaques Lacan). Pe îndelete a putut fi consultată oferta câtorva edituri din provincie, rareori de găsit în rafturile librărilor bucureștene. Și chiar dacă nu-s apariții recente, circulă pe filiere universitare și aparțin unor autori cu o notorietate bine consolidată. Este, astfel - promovată la Timișoara -, încântătoarea suită de eseuri grupate de Mircea Mihăieș, sub titlul *Atlanticul imaginar*. Polemistul înfocat din „România literară” își arată, în fiiece capitol, fața de cercetător calm, meticolos, gata a întreprinde salturi, elegant dezinvolt, de la Carlyle la Oscar Wilde, de la Joyce la F. Scott Fitzgerald sau Doris Lessing, cu un popas mai îndelungat în universul, saturat de iudaism, al lui Leon Wieseltier, autorul subtililor disociații de tradiție rabinică dintr-un unghi extrem de modern (vezi: *Kaddish*, Ed. Polirom, 2001).

Întâia mărturie a lui Elie Wiesel

La începutul carierei scriitoricești a lui Elie Wiesel, însumând peste 40 de cărți, se află o povestire-confesiune, intitulată *Noaptea*, de curând tradusă la Editura „Univers”, după o versiune franceză, publicată la Paris, în 1958. Fusese scrisă la îndemnul romancierului François Mauriac, impresionat de relatările verbale ale tânărului jurnalist Wiesel despre cumplita suferință îndurată la Auschwitz și Buchenwald, pe când abia trecea pragul adolescenței.

Tulburătoare, într-adevăr, este smulgerea copilului din ambianța pașnică, proprie târgului de provincie, percepută cu ingenuitatea vârstei, pentru a fi zvârlit în infernul prigoanei declașate împotriva evreilor în vederea exterminării. Treptat, orizontul psihologiei senine e destrămat, peste lume se așterne noaptea ororilor naziste.

Măsurile represive vin pe rând și fiecare experiență adâncește sentimentul terorii discriminatorii. Dar regimul umilinelor nu-i decât o etapă pregătitoare; aproape fără veste, au loc dislocări masive, nesfârșite coloane alcătuite haotic, din femei și bărbați, tineri și bătrâni, iau calea deportării. Vederea victimelor multiplică spaima, disperarea devine o molimă generală, după ce destui cad pradă resemnării. Îndată ce înțelege că separarea brutală de mamă și sora mai mică înseamnă, practic, condamnarea lor la piere, întreaga lui grijă va fi legată de soarta tatălui. Un uimitor spirit de răspundere îl transformă din protejat în protector. Datoria filială are de făcut față diverselor obstacole, chiar egoismului latent, relațiilor interactive de tip oedipian, instinctului de emancipare de sub tutela percepută obstructionist. Supusă încercărilor succesive, iubirea reciprocă triumfă și furnizează o emoționantă probă de superioritate umană, peste mizeriile și degradările impuse existenței sub regim abuziv, criminal. Revoltat, firește, de calvarul traversat la o vârstă fragedă, Wiesel lasă fațetele să vorbească, depune mărturie fără intenția de a cere răzbunare, preocupat să descifreze în adâncul ființei tainicul izvor de virtuți capabile a face să triumfe binele asupra răului, oricât de îngemănate acționează, adesea, gata-gata să se confunde, aspirații angelice cu pornirile satanice. Scriitorul dotat ridică din cuvinte un monument în memoria victimelor, ca niciodată jertfa lor nevinovată să nu se mai poată repeta. Pe fondul desfășurării și implicațiilor etice ale *Noptii* lui Wiesel, apare mai limpede drama trăită de poetul Paul Celan, persecutat toată viața de remușcări pentru a fi evitat deportarea împreună cu părinții, lipsindu-i astfel de posibilitatea sa ocrotire și o minimă mângâiere înaintea despărțirii definitive.

Din vremuri crâncene

Umbrele nopții, prezente obsesiv ca și la Elie Wiesel, plasează povestirea *Drumul fără fum*, de Rachel Hausfater-Douieb (apărută la Editura „Universal Dalsi”, cu concursul traducătoarei Betty Kirchmajer-Donca), printre sondajele în același spațiu concentraționar, deși autoarea a venit pe lume când experiența crâncenă a lagărelor naziste aparținea trecutului. Prin vârsta eroinei, adusă în scenă să retrăiască împrejurările deportării, relatările ei s-ar așeza, în raftul bibliotecii, alături de însemnările compatriotei noastre Ana Novac: *Aveam paisprezece ani la Auschwitz*. Apropierea este justificată chiar de trimeri precise la descendența dintr-un același perimetru; peste fluxul rememorațiilor planează tutela figura aproape mitică a bunicului, identificat din capul locului drept „evreu român”. Memoria copilei pare indiferentă la alte reminiscențe identitare, sufocată până la limita rezistenței psihice de traumatismele unei soarte vitrege. Debusolată după pierderea bunicului, lipsită de mângâierile încă râvnite ale celei ce o născuse, îi este dat să ajungă ea însăși mamă înainte de a se despărți total de ispita jocului cu păpuși. Confruntată cu atât de timpurii obligații ale unei maturizări pripite, ființa oricum plâpândă cunoaște adesea senzații echivalente cu plutirea în vis. O readuce cu picioarele pe pământ norocoasa regăsire a tatălui. Totuși, sufletul rănit va avea nevoie de o lungă convalescență până la redobândirea capacităților integrale de dăruire, de devotament și dragoste, care să pună capăt interogațiilor abisale: „La ce bun atâta soare? La mine va fi totdeauna noapte, moarte”. Zestrea prigoanei își lasă amprenta nemiloasă, definitiv intrată în pori asemenea celui număr creat pe braț în loc de orice alt semn de recunoaștere. Scriitoarea se pliază pe meandrele acestei realități dureroase fără încrâncenare și fără să se lase ispitită de tentația îmblânzirii șocului afectiv cu ajutorul efectelor literare. Penița ei lasă urme rafinate, dar nicidecum căutat stilistice.

Ș. CONSTANTIN

